

Zápis z diskusie o budúcnosti Európy

Václav Malý: Integrácia je nezvratná a aj kresťania musia za ňu zobrať zodpovednosť

Aj významní predstavitelia Európskej únie dnes prestávajú hovoriť o rozšírení, pretože to navodzuje predstavu, že "pravá Európa" sú štáty Európskej únie a tí ostatní sú iba v pozícii prosebníkov, žobrákov, ktorí budú šťastní, ak budú do tej pravej Európy môcť vstúpiť. Preto sa dnes hovorí skôr o integrácii, o zjednotení. To znamená, že aj súčasní kandidáti sú očakávaní ako plnoprávni členovia, ktorí môžu vložiť do budovania celku svoj kultúrny a duchovný potenciál.

Takto uviedol svoje východisko pri hodnotení súčasných procesov v Európe Václav Malý. Pražský pomocný biskup si za diskusný stôl v bratislavskom Univerzitnom pastoračnom centre sadol v nedeľu 2. júna s banskobystrickým biskupom Rudolfom Balážom, s generálnym biskupom Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Júliusom Filom a s hlavným vyjednávačom Slovenskej republiky s Európskou úniou Jánom Figeľom. Spolu s asi 600 členným publikom hovorili o kresťanskom pohľade na budúcnosť Európy.

V. Malý: Pápež Ján Pavol II. hovorí dokonca o "poeurópsťení Európy". Predstavitelia Európskej únie používajú výraz "kontinentalizácia Európy". Všetky národy, všetky etnické entity, všetky minority by mali viac prispievať k tomu, aby sa Európa stala viac Európou. Pretože všetci sme Európania a môžeme sa odvolávať na tri piliere európskych duchovných dejín a európskej kultúry: antický grécko-rímsky, židovský a kresťanský. Pri kresťanskej tradícii treba povedať, že do zjednocovania má byť zapojené ako západné kresťanstvo katolícko-protestantské, tak východné ortodoxné.

Čo s islamom? Zaradili by ste islam medzi piliere Európy?

V. Malý:

To je otázka pre konskú hlavu a nie pre hlavu obyčajného biskupa. Sme rozpačití. Zvlášť po vlaňajšom septembri sa znova rozvinula diskusia o islame. Vo Francúzsku žijú štyri milióny moslimov, v Nemecku asi dva a pol milióna a migračnej vlne nemožno zabrániť. Je potrebné obdivovať tieto demokracie, že sú schopné vstrebať cudziu kultúru a ponúknuť aj týmto ľuďom uplatnenie vo svojich spoločnostiach.

Je potrebné vziať islam vážne, a najmä niečo o ňom vedieť. Všeobecné povedomie o islame sa obmedzuje na štyri manželky a palestínskych teroristov. Je to veľmi nezodpovedné. Ako je rozdelenie medzi kresťanmi, tak aj medzi moslimami. Islamský svet je duchovne veľmi bohatý. Sú tam rôzne duchovné prúdy, ktoré nemajú s násilím nič spoločné. Dobré vieme, akí by sme my kresťania boli hákliví, keby niekto mimo kresťanského sveta nerozlišoval medzi protestantmi a katolíkmi alebo medzi pravoslávnyimi a katolíkmi. Takže spoznávajme a rozlišujme.

Mali by sme sa pripraviť na to, že migrácia bude pokračovať a že tí ľudia sa tu usadia. Zatiaľ vidia cieľ v krajinách na západ od našich hraníc, ale tým cieľom sa staneme aj my. Mali by sa snažiť chápať ich duchovné zmýšľanie. Islam nám má čo povedať. Nerozmieňame v západnej civilizácii filozofickou duchovnou diskusiou svoje kresťanstvo, svoje základné životné postoje? Z islamského pohľadu nemožno spochybňovať také základné životné pravdy, ako je úcta a zodpovednosť voči Bohu. Rodina je pre islam niečo posvätné. Úcta k starším, starosť o rodičov: v islamskom svete neexistuje, aby bol rodič odložený niekam do domova, to je hanba pre rod. Ded alebo babička sú sprevádzaní až do smrti, úplne zaistení, hoci na úkor potomstva. Dôslednosť vyznávania viery, dôslednosť modlitby. To sú hodnoty, ktoré by stálo za to znovu premyslieť a znovu uvážiť, ako ich v našej civilizácii žijeme a ako sa ich snažíme presadzovať.

Takže ja by som videl islam nielen ako súpera alebo ohrozenie, ale aj ako určitú inšpiráciu, ako duchovnú tradíciu, ktorá nás kresťanov môže na všeličo upozorniť. Toto je základný predpoklad, ktorý by mal viesť k veľkorysosti voči migrantom. Samozrejme, nie je jednoduché vytvoriť také azylové právo, kde sa spravodlivo rozlišujú núdzni, ale to všetko nás čaká. A my sme vlastne nepripravení a stále kŕmení obrazom nepriateľa. Toho sa obávam. Pretože potom vznikajú strany ako Heiderova v Rakúsku alebo Le Penova vo Francúzsku.

Nemáme inú alternatívu ako sa podriaďiť procesu integrácie?

V. Malý: Tento proces je nezvratný. Žijeme v dobe, keď sa ľudia viac pohybujú a cestujú. Môžu spolu komunikovať z jedného konca planéty na druhý. Tým sa zásadne menia vzťahy medzi ľuďmi, kontakty medzi kultúrami a tento proces nemožno zastaviť. Preto je potrebné vytvoriť určité celky, ktoré vezmú spoluzodpovednosť za vývoj planéty. To je tiež jedna z úloh integrovanej Európy. Jej myšlienka nevznikla zdola. Vznikla v múdrych hlavách a doteraz je, prirodzene, hnaná skôr intelektuálmi, politikmi, ekonómami. Má to rôzne dôvody, ale je potrebné dať tomu aj istý tlak zdola.

Európa sa nespája len preto, aby mohla v budúcnosti ekonomicky konkurovať Spojeným štátom americkým a tzv. juhoázijským tigrom, to by bolo málo. Zjednocuje sa preto, aby mohla prevziať spoluzodpovednosť za nezvratné prepájanie ľudstva. Dnes sa aj v Európskej únii hovorí o tom, že to je nielen skutočnosť ekonomická či politická, ale predovšetkým, že zjednotená Európa je komunita ľudská, kultúrna a komunita hodnôt. Tu už dostávame trochu iný pohľad na Európsku úniu, ktorú nám veľká časť politikov, aspoň v Českej republike, predstavuje iba ako snahu dosiahnuť vyššiu životnú úroveň, uľahčiť si obchod a výmenu tovaru. Z toho treba vyrastať a zároveň vrastať do povedomia európskeho občianstva bez straty vlastných koreňov a vlastnej identity.

Aký je oficiálny postoj českej katolíckej cirkvi?

V. Malý: Česká biskupská konferencia formulovala svoj vzťah k Európskej únii už v roku 1998, keď ako celok navštívila Brusel a zoznámila sa so štruktúrami a rôznymi inštitúciami EÚ. Vtedy vydala vyhlásenie, kde jasne podporuje náš vstup. Odôvodňuje to okrem iného upevnením právneho vedomia. To je dôležitý moment, na ktorý sa niekedy zabúda. V postkomunistických štátoch sa sťažujeme, a oprávnené, na nevykonalnosť práva. Komunisti rozbili právne vedomie a čiastočne to prežívame i v novej dobe. Právo neplatí pre všetkých, dejú sa rôzne ekonomické podvody, nie je politická vôľa riešiť ich, sudcovia sa boja pustiť do veľmi háklivých prípadov. Vstup do EÚ ozdraví našu legislatívu a najmä náš vzťah voči zákonu. Nech je to totiž v štátoch EÚ s korupciou akékoľvek, keď sa odkryje, ten človek musí odstúpiť. To je u nás ešte sen ďalekej budúcnosti.

Tomu rozumie každý človek a ČBK ukázala, že jej ide o spoločnosť ako celok a nie iba o postavenie cirkvi v budúcej zjednotenej Európe. Ako reprezentant katolíckej cirkvi v Českej republike teda jasne povedala: do EÚ áno. Horšie je to s európskym povedomím medzi katolíckymi kresťanmi. Je na pomerne nízkom stupni, vlastne sa o ňom veľmi nehovorí, kňazi to považujú za politickú záležitosť, ktorá nemá nič do činenia s ich pastoračnou činnosťou. Neuvedomujú si kontext. Naša pastorácia sa odohráva v určitých spoločenských podmienkach, v istých spoločenských, kultúrnych, duchovných, ekonomických i politických procesoch.

Kedy pôjde do Bruselu Konferencia biskupov Slovenska?

R. Baláž: Zatiaľ sa o tom veľa nehovorilo, ale teraz to priznám: my sme sa boli v Belgicku pozrieť ešte skôr. Nie celá konferencia, iba polooficiálne - vtedy sme ešte nemali náladu o tom rozmýšľať. Asi pred dva a pol rokom sme to v Konferencii biskupov Slovenska nemali jasné. Hovorili sme skôr o nejakej zdržanlivosti a o veľkej potrebe skúmať celú záležitosť. Na plenárne zasadanie na Donovaloch sme si pozvali pána inžiniera Figel'a a počuli sme veci, ktoré nám priniesli veľké vyjasnenie. Predovšetkým v tom, že to nemá byť únia, ktorá je nejakou uzurpátorskou silou, ale únia, kde sa tvoria opravdivé

hodnoty a kde nejde o to, aby sme naraz zbohatli, ale aby sme sa poriadne spoznali. Myslieť si, že ideme do únie preto, aby sme mali lepšie diaľnice, je veľmi úzkoprsé. My sa budeme vozit' aj po slabších diaľniciach, len nech máme v poriadku ducha. Toto je postoj KBS, ktorý v septembri vyjadríme v obširnom pastierskom liste vo forme brožúr. V kostoloch sa povie len krátke hodnotenie, ale tam to bude v celku, aby sme aj my katolícki biskupi dali úplne jasné stanovisko. Máme pozitívny pohľad na túto záležitosť, ale netýka sa iba materiálneho bohatstva, lebo v tom sa môžeme zadusiť. Týka sa predovšetkým toho, aby sme investovali do opravdivého života.

Pripravuje podobný pastiersky list aj evanjelická cirkev?

J. Filo: Jednoznačné áno alebo nie z rozhodnutia cirkvi by sa mohlo trochu rovnať ánu alebo nie pre jednu politickú stranu. Cirkvi majú svoju prioritnú úlohu v tom, že hovoria o hodnotách, ktoré vedú k správne pochopeniu EÚ a jej priorit. Napríklad o výhodách spolupráce, o spoločnej zodpovednosti. Kresťania sa nenechajú ľahko manipulovať hotovými riešeniami. Oni chcú počuť dôvody, a tie dôvody sú v hodnotách.

Slovensko sa chváli svojimi duchovnými hodnotami, počuť hlasy o výnimočnej úlohe nášho národa...

R. Baláž: Keď sme malí návštevu ad limina, pýtali sme sa priamo pri stole Svätého Otca, či treba ísť do únie. On to povedal samozrejme: Áno. Treba tam ísť s duchovnými hodnotami. A vy biskupi si dávajte odpoveď, či vediete svoj národ tak, aby bohatstvo Kristovho evanjelia do Európskej únie vniesol. Toto je naša úloha. Ja mám pochybnosti, či máme duchovných hodnôt až toľko, aby sme vedeli úniu prerobiť. Našťastie, v evanjeliu sa nikde nehovorí o absolútnej hodnote, ale o horčičnom semienku a o kvase. Obojeho býva málo, ale keď sú kvalitné, pomaly prerazia. Peniaze každý rád zoberie. Duchovné hodnoty zasahujú človeku do vnútra, obracajú mu myslenie a s tým je omnoho ťažšia robota.

Vytvára sa nový celoeurópsky svet a nám sa aj dnes ozýva z Kristových úst: Chodte do celého sveta a učte všetky národy. Ak ostaneme pekne tichučko so svojim štýlom života, možno prežijeme. Pýtam sa však, kedy chceme splniť tento Kristov príkaz. Chodte a učte všetky národy. Učte ich o mne, aby bol svet lepší. Sám Svätý Otec nás upomína, aby sme robili apoštolát a aby sme sa čím skôr zbavili neudu tradičného kresťanstva. Vyjde nás sedemstotisíc na Levočskú horu, zídeme dole, a zvolíme si - komunizmus. A potom lamentujeme, čo je to tu za neporiadok. Toto zladenie viery so životom čaká únia. To je intencia hlavného zakladateľa Roberta Schumanna, hoci momentálne sa únia od nej možno odklonila. Európska únia však nie je stav usque ad consummationem saeculi - navždy. Prídu tam noví ľudia, a to je perspektíva. Ide o to, aby sme ich tam dostali.

J. Figel: V Európe nás potrebujú. My sme ich potrebovali v zápase proti komunizmu - často sme očakávali a dostávali podporu zo Západu. Dnes to možno potrebujú splatiť. My máme slobodu, vitalitu, čerstvé pohľady na súvislosti a u nich je už toho prachu viac. Keď sa odtiahneme, pretože oni už sú iní, akáže to vitalita? Pre koho? To je egoizmus.

J. Filo: Sociológovia vieru v Európe charakterizujú ako vieru bez spolupatričnosti. Ľudia majú v srdci povedomie, že veria v Boha, možno dokonca v Trojici, ale nezapájajú sa do spoločenstva. Utekajú do súkromia, žijú sami, nie sú ochotní zasadiť sa nejakým dôrazným spôsobom za svoje spoločenstvo. Cirkev je tu len na to, aby poslúžila, keď treba pomôcť. Stratila svoj pôvodný zmysel. Ja si myslím, že na Slovensku je to lepšie. Máme vyšší záujem o duchovnú kvalitu života. Máme čo odovzdať. Ľudia zo zahraničia obdivujú rozsah aktivít, hĺbku viery. A obdivovali to dokonca aj vtedy, keď sme trpeli pod čizmou bolševikov. Chodili sem a pýtali sa: Ako je možné, že ľudia sú v kostoloch, že majú takú túžbu po Bohu. To je dar, ktorý na Slovensku máme a ktorý je možné znásobiť, odovzdať.

Nebude "lepšie" malé Slovensko pohltené?

J. Filo: Ja osobne verím, že nebudeme prevalcovaní. Že nedôjde k radikálnemu negatívnemu vplyvu. Pre Slovensko však určite bude výzvou to, čo sa dá nazvať občianskou spoločnosťou európskeho typu. Namiesto cirkvi používa pojem spoločenstvá viery, kde majú popri rôznych svetových náboženstvách zastúpenie tzv. humanisti, ktorí tiež tvrdia o sebe, že nie sú ateisti. Hlásajú vieru v človeka. Dúfam, že sa nebudeme snažiť dokázať Európe, že sme dobrí demokrati a že tu toto všetko máme, ale že si udržíme kresťanstvo ako najsilnejší a rozhodujúci zdroj občianskej spoločnosti. Pre kresťanov z toho vyplýva jasná výzva intenzívnejšie spolupracovať na tom, aby "duša Európy" bola kresťanská.

Medzi kresťanmi však nie je ojedinelý ani názor, že myšlienka EÚ je myšlienka slobodomurárov a že aj súčasná podoba integrovanej Európy sa vyvíja pod ich vplyvom.

V. Malý: Reagovať na slobodomurárov je nevd'áčna záležitosť. V prvom rade chcem povedať, že otcovia myšlienky zjednotenej Európy boli vzorní katolíci. Robert Schumann má byť blahorečený, Konrad Adenauer nebol iba matrikový člen cirkvi, De Gasperi bol tiež veľmi dobrý katolík. Títo význační muži výrazným spôsobom prispeli k prekonaniu nedôvery a zmätku v Európe po druhej svetovej vojne.

Dnes je v kresťanských kruhoch módou stále vytvárať nejakého nepriateľa, ktorý nás ohrozuje a ktorý má navyše naprosto nejasné obrisy. Vôbec nepopieram, že existujú lóže slobodomurárov, ale tie rozhodne nepredstavujú najväčšie nebezpečenstvo pre kresťanské cirkvi. My kresťania by sme nemali žiť s vedomím, že s niekým bojujeme. My sa predsa opierame o Ježiša, ktorý nás nesie v našej slabosti. Mali by sme byť nositeľmi nádeje. Na tejto ceste sú rôzne pokušenia, pády, pohoršenia, ale pokiaľ zostávame verní Ježišovi, spejeme k jeho slávnemu druhému príchodu. Toto by mal byť náš prínos do zásadného postoja.

Najväčším ohrozením nás kresťanov sme niekedy my sami. Ak je v Európe konzumizmus a sekularizácia, čiže zosvetštenie, nesieme spoluzodpovednosť. Nemôžeme povedať, že to sa nás netýka, že to je dôsledok spiknutia niekoho, kto kresťanov a cirkev nemá rád. Jav sekularizácie nezapríčinili iba jednotlivci alebo nejaké lóže. Je to proces, ktorý trvá najmenej dve storočia a má rôzne peripetie. Práve my ako kresťania by sme mali mať trochu širší pohľad a nadhľad. Na tieto skutočne ohrozujúce javy by sme mali reagovať zvýšenou horlivosťou, zvýšeným rozlišovaním, čo je dobré a čo nie je dobré, a zvýšenou vernosťou Ježišovi.

Ak človek žije zo strachu a z nedôvery, nie je verný evanjeliu. Evanjelium nás vedie k tomu, aby sme šírili Božiu dôveru voči nám aj voči tým druhým. To neznamena byť naivný, mať klapky na očiach, nevidieť zlo - ale mať zásadnú dôveru k stvoreniu, ktoré je v Božích rukách a ktorému máme pomáhať, aby v sile spasiteľského činu Ježiša Krista znovu, povedané obrazom Biblie, poukazovalo na Stvoriteľa a bolo k jeho sláve. Prepáčte mi tento kazateľský tón, ale je dôležité znovu si uvedomiť, prečo sme kresťania a čo kresťanstvo znamená.

V čom je úloha jednotnej Európy?

V. Malý: Ja v EÚ nevidím spásny nástroj. Zjednotenú Európu považujem za nástroj na zmenu zmýšľania. Aby sme nevideli iba sami seba, ale aj tých druhých. Aby sme si znovu uvedomili, na čom stoja piliere európskej kultúry. Zjednotená Európa má byť aj prostriedkom medzinárodnej bezpečnosti. Po páde železnej opony a nadobudnutí slobody došlo k novým konfliktom. V Bosne, v Kosove. Dnes neexistuje menší štát, ktorý by bol schopný brániť demokratické hodnoty sám. Pre nás kresťanov je dôležité, aby v spoločnosti bola demokracia. Nie, že by bola samospasiteľná, ale je to ten najlepší spôsob politického vládnutia a spoločenského života, aký vo svete existuje. Tiež je potrebné cítiť zodpovednosť za obranu demokratického systému a na to nestačí jednotlivý štát. Už sa vykonávajú štrukturálne kroky, aby EÚ disponovala určitým počtom vojakov, ktorých nasadí v oblastiach konfliktov ohrozujúcich stabilitu Európy ako takej. Zjednocovanie Európy je potrebné vidieť aj z tohto hľadiska.

Zmienim sa aj o jednom politickom aspekte. Sledovali sme, ako prezident Bush pomerne rýchlo nenápadne zmenil svoj vzťah k Rusku. Ako sa za chrbtom Európy a cez jej ramená dohodol s Putinom a dnes sú najväčšími priateľmi v boji proti svetovému terorizmu. Ako sa záujem Spojených štátov sústredil na Kaukazské republiky, na oblasť v spojení s Afganistanom. Aj z týchto geopolitických dôvodov bude dôležité, aby Európa bola silná. Spojené štáty budú v globálnej politike vždy v pokušení dohovoriť sa s Čínou, čo sa už tiež deje - o "dôslednosti" v oblasti ľudských práv sa netreba šíriť. Vždy budú hľadiť na Rusko, ktoré je síce v ekonomickej kríze, nemá úplnú kontrolu nad svojimi jadrovými zbraňami, ale i tak sa opäť stáva významným partnerom. Po dobe útlmu za Jel'cina jeho význam zrazu rastie. KGB, ktorá ostala na území Afganistanu, slúži CIA, neschopnej rozpoznať a rozplieť zložitú tamajšieho regiónu. Myslime teda aj my Európania vo svetovom merítku. Dnes si nemôže žiaden predstaviteľ sebamenšieho európskeho štátu myslieť, že ide o jeho štát, ale musí vidieť trochu ďalej. Musí vidieť európsky, a keď európsky, tak v kontexte geopolitiky. Zatiaľ sa o tom veľa nehovorí, deje sa to v tichosti, ale nerobme si ilúzie, že veľmocenské záujmy nebudú hrať v globalizovanom svete svoju rolu. Viem že teraz hovorím skôr ako politik než ako biskup, ale som pragmatik a vidím potrebu byť čo najviac spolu a mať spoločnú zahraničnú aj bezpečnostnú politiku.

Čo by ste dodali ako biskup?

V. Malý: Nedávno Komisia biskupských konferencií štátov EÚ vydala predstavu, čo by malo byť v európskej ústave. V pomerne rozsiahlom vyhlásení sa hovorí, že v budúcej ústave by malo byť odvolanie na Boha. Bývalý premiér Francúzska Jospin(?) presadil, že v Základnej deklarácii ľudských práv EÚ nie je zmienka o Bohu ani o náboženských koreňoch Európy, hovorí sa iba o duchovných koreňoch Európy. Dôstojnosť človeka však nie je sama od seba: človek je na Boží obraz, čiže je jedinečný a zasluhuje si úctu, je to tvor neopakovateľný a z toho vyrastá celá filozofia ľudských práv. Otázka ľudských práv je mimo európskeho kontextu vlastne nemysliteľná - to si treba dobre uvedomiť. Nijaká deklarácia ľudských práv v tradícii budhistickej ani islamskej, ani hinduistickej nevznikla. Vznikla iba v rámci priestoru, kde mala vplyv tradícia kresťanská.

Komisia ďalej žiada, aby bol v centre pozornosti ľudský jedinec a aby bola zaručená náboženská sloboda nielen v individuálnom, ale aj v kolektívnom a inštitucionálnom zmysle. Ľudské práva sú koncipované príliš individuálne a je potrebné chrániť aj ľudské práva určitých inštitúcií a skupín ako takých, medzi nimi aj cirkvi. Potom komisia žiada, aby bol do budúcej ústavy vtelený ohľad na spoločné dobro. Zdôrazňuje aj myšlienku subsidiarity, ktorá je vedľa solidarity základným pilierom sociálneho učenia cirkvi. Požaduje, aby sa v budúcej ústave rešpektovalo partnerstvo a konzultácia rôznych sektorov spoločnosti - aby boli pred dôležitým rozhodnutím o budúcom smerovaní oslovované občianske iniciatívy, cirkvi.

Akú má toto všetko šancu uspieť?

V. Malý: Som realista a nemyslím si, že všetky tieto požiadavky budú prijaté, ale je potrebné neustále ich opakovať. Keď vznikla Charta '77, tiež sa zdalo, že je to hádzanie hrachu o stenu. Každý mi ukazoval na čelo, si blázon, ideš proti múru. A nakoniec sa ukázalo, že sa ten systém rozdrobil aj zásluhou ľudí, ktorí boli mnohými považovaní za šialencov a životných hazardérov. My kresťania sme v pozícii Jána Krstiteľa. Ján Krstiteľ volal. Aj našou úlohou je volať. Ten, kto volá a volá dôsledne, bude nakoniec vypočutý, i keď možno nie hneď. Ja kresťanov vôbec nevidím bez šance. Napríklad už pri dialógu so spomenutým islamom nie je bez kresťanov možné dosiahnuť na tomto poli zmier. Kresťania sú inšpirovaní evanjelióvymi hodnotami zmierenia, odpustenia. To bude pri rôznych okľukách, ktorými sa dejiny Európy budú sunúť, čoraz potrebnejšie. Sú to stále platné výzvy a verím, že niektoré z nich budú aj právne zakotvené v budúcej ústave. Možno nie v jej prvotnej podobe, ale rozhodne budú sprevádzať život EÚ

Spracovala Terézia Kolková